

KỶ NIỆM 75 NĂM CÁCH MẠNG THÁNG TÁM VÀ QUỐC KHÁNH NƯỚC CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM (02-9-1945 – 02-9-2020)

Lời Tòa soạn: Tại Lễ kỷ niệm 130 năm Ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh (19-5-1890 – 19-5-2020), Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Nguyễn Phú Trọng đọc bài Diễn văn quan trọng. Đồng chí Nguyễn Phú Trọng đã nhấn mạnh: “Thấm nhuần sâu sắc những di huấn của Chủ tịch Hồ Chí Minh, chúng ta cần phải tiếp tục tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng,... xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa thật sự “của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân””.

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ NHÀ NƯỚC VÀ PHÁP LUẬT VỚI VIỆC XÂY DỰNG, HOÀN THIỆN NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN VIỆT NAM CỦA DÂN, DO DÂN, VÌ DÂN

*HO CHI MINH'S THOUGHTS ON THE STATE AND LAW,
AND ON BUILDING AND COMPLETING THE STATE OF LAW OF THE PEOPLE,
BY THE PEOPLE, FOR THE PEOPLE*

NGUYỄN XUÂN TỀ(*) và ĐỖ THỊ CƯỜNG(**)

TÓM TẮT: Bài viết trình bày Tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước của dân, do dân, vì dân, và vai trò của “thần linh pháp quyền” trong việc điều hành và quản lý xã hội. Đây là ngọn đuốc soi đường cho việc xây dựng Nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân trong giai đoạn cách mạng hiện nay.

Từ khóa: Tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước và Pháp luật; xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân.

ABSTRACT: The article presents Ho Chi Minh's thoughts on the State of the people, by the people, for the people, and the role of “the rule of law” in governance and management of society. This is the torch that paves the way for building the State of law of the people, by the people, for the people in the current revolutionary period.

Key words: Ho Chi Minh's thoughts on the State and Law; building and completing the State of law of the people, by the people, for the people.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Chủ tịch Hồ Chí Minh - Người khai sinh nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, Nhà nước dân chủ nhân dân đầu tiên ở Đông Nam Á. Việc nghiên cứu, nhận thức và vận dụng Tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước và pháp luật có ý nghĩa đặc biệt quan trọng trong việc xây

dựng, hoàn thiện Nhà nước pháp quyền Việt Nam của dân, do dân, vì dân trong giai đoạn cách mạng hiện nay.

2. NỘI DUNG

2.1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước của dân, do dân, vì dân

(*) PGS.TS. Tổng Biên tập Tạp chí Khoa học, nguyenxuante@yahoo.com

(**) ThS. Trường Đại học Văn Lang, cuong.dt@vlu.edu.vn, Mã số: TCKH23-22-2020

2.1.1. Nhà nước ta là Nhà nước của dân, do dân, vì dân dựa trên nền tảng liên minh công - nông - trí thức, do giai cấp công nhân lãnh đạo

Theo Chủ nghĩa Mác – Lê-nin, Nhà nước kiểu mới là Nhà nước của dân, do dân, vì dân, do giai cấp công nhân lãnh đạo chủ yếu để tổ chức xây dựng xã hội mới - xã hội chủ nghĩa.

Ngay từ đầu thiết lập Nhà nước cách mạng, Hồ Chí Minh đã khẳng định Nhà nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, Nhà nước dân chủ nhân dân phải đặt dưới sự lãnh đạo của giai cấp công nhân thông qua chính đảng của mình [5, tr.586]. Đó là nguyên tắc đầu tiên quyết định cho sự đứng vững và phát triển của Nhà nước cũng như của cách mạng Việt Nam. Sự lựa chọn và khẳng định nói trên của Hồ Chí Minh về vai trò lãnh đạo của giai cấp công nhân mà đội tiên phong của nó là Đảng Cộng sản đối với Nhà nước thể hiện sự kiên định và sáng suốt, nhạy bén nắm bắt được xu thế mới của thời đại là độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội và sứ mệnh lịch sử của giai cấp công nhân.

Theo Người, Nhà nước luôn mang bản chất của một giai cấp nhất định trong xã hội. Nhà nước Việt Nam do Chủ tịch Hồ Chí Minh sáng lập mang bản chất giai cấp công nhân. Giai cấp công nhân Việt Nam mà bộ phận ưu tú nhất của nó là Đảng Cộng sản Việt Nam, đại diện cho quyền lực và lợi ích của các tầng lớp, giai cấp trong xã hội Việt Nam hiện đại. Nhận thức được điều đó trong suốt quá trình xây dựng và củng cố Nhà nước, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn luôn khẳng định tư tưởng về đại đoàn kết dân tộc, về vai trò to lớn của quần chúng nhân dân đối với vận mệnh quốc gia.

Cách mạng thành công, với cương vị là một nguyên thủ quốc gia, dòng tư tưởng chủ đạo của Chủ tịch Hồ Chí Minh là xây dựng một Nhà nước của dân, do dân, vì dân, dựa vào khối đại đoàn kết dân tộc do Đảng của giai cấp công nhân lãnh đạo, một Nhà nước ở đó *“tất cả quyền bính trong nước là của toàn thể nhân*

dân Việt Nam, việc nước là việc chung, mỗi một người con Rồng cháu Tiên bắt kể người già trẻ, gái trai, giàu nghèo, nòi giống, tôn giáo đều phải gánh một phần” [2].

2.1.2. Nhà nước của dân là Nhà nước mà quyền lực từ nhân dân, thuộc về nhân dân, do nhân dân quyết định

Hồ Chí Minh quan niệm Nhà nước của dân là *“tất cả quyền bính trong nước là của toàn thể nhân dân Việt Nam”*. Nhân dân là gốc của nước, là chủ của quyền lực, bao nhiêu quyền hạn đều của dân. Do đó, chính quyền là đầy tớ của dân, công bộc của dân, chứ không phải là cha mẹ dân, cai trị dân như nhà nước của chế độ thực dân, phong kiến.

Theo Hồ Chí Minh, Nhà nước của dân là nhân dân thực hiện quyền dân chủ của mình, *mà trước hết là nhân dân bầu ra Nhà nước, bầu ra chính quyền các cấp*. Năm 1946, Quốc hội được thành lập qua Tổng tuyển cử, nhà nước hợp pháp ra đời, có tư cách của nó, vị trí của nó trên trường quốc tế, còn ở trong nước nó hoạt động có danh nghĩa, có hiệu lực và hiệu quả hơn một Chính phủ lâm thời. Vì thế, một ngày sau khi đọc Tuyên ngôn độc lập (02-9-1945), Chủ tịch Hồ Chí Minh trong cuộc họp đầu tiên của Chính phủ đã đề xuất 6 điểm, trong đó có việc *“đề nghị Chính phủ tổ chức càng sớm càng hay cuộc Tổng Tuyển cử với chế độ phổ thông đầu phiếu”* [5, tr.8]. Có như thế nhân dân mới thực hiện được ý chí, nguyện vọng của mình.

Nhà nước của dân là Nhà nước không chỉ do dân tín nhiệm bầu ra, *mà còn là dân phải kiểm soát Nhà nước*. Người nhắc nhở: *“Chính phủ ta là Chính phủ của nhân dân, chỉ có mục đích là ra sức phục vụ lợi ích của nhân dân. Chính phủ rất mong đồng bào giúp đỡ đôn đốc, kiểm soát và phê bình để làm tròn nhiệm vụ của mình là người đầy tớ trung thành tận tụy của nhân dân ta”* [3, tr.221]. Muốn để dân kiểm tra, kiểm soát, Nhà nước phải có cách tổ chức thuận tiện, tránh cửa quyền, hách dịch, thực

hiện quyền khiếu tố của nhân dân. Sinh thời, Hồ Chí Minh thường xuyên căn dặn: *“Nạn lãng phí, tham ô là do bệnh quan liêu, mệnh lệnh trong công tác của các cấp lãnh đạo ở các cơ quan Nhà nước gây ra... Vì vậy, các cơ quan thanh tra Nhà nước chẳng những kiểm tra chống lãng phí, tham ô mà còn phải chống bệnh quan liêu, mệnh lệnh để giúp các cơ quan Nhà nước cải tiến công tác, giữ gìn kỷ luật, thực hành dân chủ, góp phần củng cố bộ máy Nhà nước...”* [3, tr.228].

Nhân dân không chỉ bầu ra mà có quyền kiểm soát, giám sát các đại biểu, có quyền bãi miễn họ. Ngay sau khi chính quyền nhân dân vừa thành lập năm 1945, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã kêu gọi nhân dân hãy tham gia giám sát công việc của Chính phủ. Người viết *“Từ ngày thành lập Chính phủ, trong nhân viên còn có nhiều khuyết điểm. Có người làm quan cách mạng chợ đen, chợ đỏ mưu vinh thân phì gia... Xin đồng bào hãy phê bình, giám sát công việc của Chính phủ”*, đề xuất để Chính phủ xử lý [6, tr.641].

2.1.3. Nhà nước do dân là Nhà nước tin dân, mọi lực lượng đều ở nơi dân, nhân dân sử dụng mọi quyền lực trong việc thiết lập, xây dựng và hoạt động của Nhà nước

Nhận thức rõ vai trò to lớn của quần chúng nhân dân không những trong sự nghiệp giải phóng dân tộc mà còn trong công cuộc bảo vệ và xây dựng xã hội mới, Hồ Chí Minh chủ trương xây dựng Nhà nước do dân, nghĩa là dân không chỉ lập ra Nhà nước mà còn phải tham gia công việc quản lý Nhà nước. Người nói *“Nước ta là nước dân chủ, địa vị cao nhất là dân, vì dân là chủ,...”* [4, tr.95], *“Chính quyền từ xã đến Chính phủ Trung ương do dân cử ra,...”* [6, tr.698].

Nhà nước do dân là nhân dân sử dụng quyền lực của mình thông qua Quốc hội và Hội đồng nhân dân các cấp do nhân dân bầu và chịu trách nhiệm trước nhân dân. Nhân dân phải sử dụng cơ quan quyền lực - người đại diện của mình để thực hành chức năng quản lý Nhà

nước. Nhà nước muốn điều hành, quản lý xã hội có hiệu lực, hiệu quả nhất định phải dựa vào lực lượng của dân, dựa vào sáng kiến và trí tuệ của dân. Nhà nước do dân trong Tư tưởng Hồ Chí Minh là dân tự làm, tự lo thông qua các mối quan hệ trong xã hội, qua các đoàn thể, chứ không phải Nhà nước bao cấp, lo thay cho dân. Chức năng của Nhà nước là quản lý, điều hành xã hội ở cấp vĩ mô, *“Chính phủ chỉ giúp kế hoạch, cổ động”* [6 tr.65] chứ không làm thay dân, làm cho dân thụ động, dân ý lại, chờ đợi.

Chính vì vậy, Nhà nước do dân là Nhà nước tin dân. Nhà nước tin dân, dân tin Nhà nước thì việc gì cũng làm được *“khó vạn lần dân liệu cũng xong”*.

2.1.4. Nhà nước vì dân là Nhà nước tất cả để phục vụ nhân dân, có trách nhiệm đối với nhân dân, kính trọng nhân dân

Tư tưởng Hồ Chí Minh về một Nhà nước vì dân là phải phục vụ cuộc sống hằng ngày của dân, không có đặc quyền đặc lợi. Đây là tư tưởng mới mẻ, nhất quán, nổi bật trong cuộc đời của Chủ tịch Hồ Chí Minh được thể hiện rõ trong những năm tháng bôn ba ở nước ngoài tìm đường cứu nước cũng như khi trở thành người đứng đầu Đảng và Nhà nước.

Nhà nước vì dân là hệ quả tất yếu của Nhà nước của dân, do dân. Nhà nước vì dân tức là cơ quan nhà nước và cán bộ nhà nước *phải lấy việc phục vụ dân làm mục đích*. Hồ Chí Minh đã trả lời các nhà báo: *“...Tôi tuyệt nhiên không muốn công danh phú quý chút nào. Bây giờ phải gánh vác chức Chủ tịch là vì đồng bào ủy thác thì tôi phải gắng làm, cũng như một người lính vâng lệnh quốc dân ra trước mặt trận,...”* [5, tr.161]. Câu trả lời này có ý nghĩa thời sự rất sâu sắc.

Theo Hồ Chí Minh, Nhà nước vì dân là Nhà nước làm lợi cho dân. Người nhắc nhở: *“Chúng ta phải hiểu rằng các cơ quan Chính phủ từ toàn quốc cho đến các làng đều là công bộc của dân, nghĩa là để gánh việc chung cho dân, chứ không phải để đè đầu dân như trong thời kỳ dưới quyền*

thống trị của Pháp - Nhật. Việc gì lợi cho dân, ta phải hết sức làm. Việc gì hại cho dân, ta phải hết sức tránh” [6, tr.240].

Nhà nước vì dân không chỉ làm lợi cho dân, mà còn phải yêu dân, kính dân. *“Chính ta phải yêu dân, kính dân thì dân mới yêu ta, kính ta”* [6, tr.56-57]. Đó là một quan điểm thật mới mẻ [9, tr.60].

Theo Người, Nhà nước vì dân là nhà nước mà mọi chủ trương, chính sách, mọi quy định của pháp luật từ Trung ương đến địa phương đều xuất phát từ lợi ích của dân: cả lợi ích trước mắt và lâu dài, cả lợi ích cá nhân, tập thể và xã hội trong sự kết hợp hài hòa. Do đó, Nhà nước vì dân là Nhà nước *biết bảo vệ nhân dân, chống lại những tệ nạn vi phạm quyền dân chủ và lợi ích của nhân dân*. Mọi cán bộ Nhà nước đều vì dân, hết lòng hết sức phục vụ nhân dân, phải thật sự gương mẫu, thật sự trong sạch, phải *“lo trước thiên hạ, vui sau thiên hạ”*, thực hiện cần, kiệm, liêm, chính. Hồ Chí Minh khẳng định cần, kiệm, liêm, chính là tiêu chuẩn đạo đức của mỗi cán bộ cách mạng, công chức nhà nước.

Nhà nước vì dân là Nhà nước *phải có trách nhiệm và phải chịu trách nhiệm trước dân*. Đối với Đảng và Chính phủ, Hồ Chí Minh không chỉ yêu cầu các quyền được đề ra trong Hiến pháp mà cao hơn nữa, Người nói: *“nếu dân đói, Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân rét, Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân dốt, Đảng và Chính phủ có lỗi”* [7, tr.572].

Nhà nước vì nhân dân, là Nhà nước sống trong lòng dân, công bằng với nhân dân, hoạt động vì lợi ích của nhân dân, đặt lợi ích của nhân dân lên trên hết. Đó là từ quan điểm vì con người, từ chủ nghĩa nhân văn cao cả trong Tư tưởng Hồ Chí Minh. Con người đó là nhân dân lao động nói chung, bao gồm công nhân, nông dân, trí thức và những người lao động khác.

2.2. Quan điểm Hồ Chí Minh về Nhà nước và Pháp luật

2.2.1. Vai trò “thần linh pháp quyền” của pháp luật trong điều hành, quản lý xã hội

Từ rất sớm, Hồ Chí Minh đã nhận thức được vai trò của pháp luật trong điều hành và quản lý xã hội của Nhà nước. Thực chất của pháp luật là ý chí của giai cấp cầm quyền. “Thần linh pháp quyền” gợi ta liên tưởng đến tác phẩm nổi tiếng “Tinh thần pháp luật” của Môngtexkiơ. Thần linh pháp quyền vừa nói lên tinh thần, tư tưởng pháp quyền xuyên suốt tổ chức và hoạt động của một Nhà nước vừa nói lên vị trí của pháp luật chi phối mọi tổ chức và hoạt động của Nhà nước như một vị “thần linh” trong tôn giáo mà tất cả phải tuân thủ. Theo Hồ Chí Minh, đó là chế độ “pháp trị”.

Hồ Chí Minh xem pháp luật như một phương tiện để xây dựng và củng cố Nhà nước. Nhà nước cần pháp luật để điều hành xã hội. Pháp luật đúng đắn sẽ tạo nên sự ổn định của Nhà nước, làm cho bộ máy nhà nước vận hành đúng quỹ đạo, người dân dễ thực hiện quyền dân chủ của mình. Ý nghĩa sâu xa của tư tưởng này chính là nội dung, tính chất của dân chủ pháp luật.

Hồ Chí Minh *phát hiện ra bản chất của pháp luật và nêu bật ranh giới giữa pháp luật của Nhà nước ta với pháp luật của nhà nước tư sản*. Người viết: *“Luật pháp là vũ khí của một giai cấp thống trị dùng để trừng trị giai cấp chống lại mình; luật pháp cũ là ý chí của thực dân Pháp, không phải là ý chí chung của toàn thể nhân dân ta. Luật pháp cũ đặt ra để giữ gìn trật tự thật, nhưng trật tự ấy chỉ có lợi cho thực dân phong kiến, không phải có lợi cho toàn thể nhân dân đâu. Luật pháp đặt ra trước hết là để trừng trị, áp bức. Phong kiến đặt ra luật pháp là để trị nông dân. Tư bản đặt ra luật pháp để trị công nhân và nông dân lao động”* [3, tr.185].

Tư tưởng trên của Chủ tịch Hồ Chí Minh khi nói về pháp luật tư sản hoàn toàn phù hợp với những luận điểm của C. Mác và Ph. Ăngghen khi phê phán về pháp luật và pháp quyền tư sản. C. Mác và Ph. Ăngghen viết *“Pháp quyền của các ông chỉ là ý chí của giai cấp các ông được đề lên thành luật pháp, cái ý*

chỉ mà nội dung là do những điều kiện sinh hoạt vật chất của giai cấp các ông quyết định” [1, tr.619]. Còn luật pháp của Nhà nước ta, Chủ tịch Hồ Chí Minh xác định nó là ý chí của giai cấp công nhân và của dân tộc, nó bảo vệ quyền lợi cho hàng triệu người lao động. “*Pháp luật của ta là pháp luật thật sự dân chủ vì nó bảo vệ quyền tự do dân chủ rộng rãi cho nhân dân lao động*” [3, tr.185-187]. Nó đấu tranh loại trừ áp bức bất công, thiết lập sự công bằng trên cơ sở một trật tự xã hội, nghĩ cho cùng thuộc về “lẽ ở đời”, “đạo làm người”.

Chính vì vậy mà Người nói rõ quan điểm của mình về cơ sở tư tưởng để định ra pháp luật là phải dựa hẳn vào lực lượng nhân dân, lực lượng lao động làm nền tảng để xây dựng Nhà nước, xây dựng xã hội. Vấn đề đó quy định bản chất và nội dung của pháp luật. Việc thiết lập trật tự của chế độ Dân chủ Cộng hòa; tổ chức quân đội cách mạng; thiết lập bộ máy kinh tế, trong đó tư liệu sản xuất chủ yếu thuộc quyền sở hữu của nhân dân với tinh thần độc lập, tự chủ... Nhà nước quản lý bằng pháp luật có tác dụng thúc đẩy mọi hoạt động của đất nước phát triển cùng chiều để đạt mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh.

2.2.2. Xây dựng Nhà nước hợp pháp, hợp hiến

Với tầm hiểu biết sâu sắc về Nhà nước, về pháp luật, Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm xây dựng Nhà nước hợp pháp, hợp hiến và đặt nền móng cho một Nhà nước pháp quyền Việt Nam. Thực chất đó là một Nhà nước được nhân dân thừa nhận bằng luật pháp, thực thi bằng pháp luật thực sự dân chủ.

Xuất phát tư tưởng đó, như trên chúng tôi đã trình bày sau ngày công bố Tuyên ngôn độc lập, tại phiên họp đầu tiên của Chính phủ, Hồ Chí Minh đề xuất sáu nhiệm vụ cấp bách, trong đó có nhiệm vụ thứ ba là “Phải có một Hiến pháp dân chủ”, mặc dầu tình hình đất nước đang đứng trước muôn vàn khó khăn, Người vẫn đề nghị “tổ chức càng sớm càng hay cuộc Tổng tuyển cử”.

Thắng lợi của cuộc Tổng tuyển cử chứng tỏ niềm tin sâu sắc của Đảng, của Chủ tịch Hồ Chí Minh vào nhân dân và lòng tin mãnh liệt của nhân dân vào Chủ tịch Hồ Chí Minh và lực lượng cách mạng do Người đứng đầu; đồng thời, cũng chứng tỏ ý thức sâu sắc của Người về tầm quan trọng của một Chính phủ dân cử hợp pháp, và quyết tâm biến nó từng bước thành một chính quyền của nhân dân vững mạnh.

2.2.3. Nhà nước quản lý bằng Hiến pháp và Pháp luật, kết hợp với giáo dục đạo đức, nâng cao giác ngộ cho nhân dân

Trong Tư tưởng Hồ Chí Minh, một nhà nước mạnh, trước hết là một nhà nước thật sự đại biểu cho quyền lợi của nhân dân, thật sự do nhân dân lập ra, được nhân dân ủng hộ, vun đắp và chịu sự kiểm tra, kiểm sát của nhân dân. Đồng thời, phải là một Nhà nước tập trung, có bộ máy hành chính mạnh, được quản lý có hiệu lực, được điều hành bằng pháp luật và phải làm cho pháp luật có hiệu quả thực tế. Dân chủ và tập trung, dân chủ và pháp luật phải luôn đi đôi, gắn bó, nương tựa vào nhau. Mọi quyền dân chủ phải được thể chế hóa bằng hiến pháp, pháp luật và mọi công dân đều phải tuân theo hiến pháp, pháp luật. Pháp luật của ta là pháp luật thật sự dân chủ vì nó bảo vệ quyền tự do, dân chủ rộng rãi cho nhân dân lao động.

Theo Người, một xã hội có trật tự kỷ cương, một nhà nước mạnh, có hiệu lực phải quản lý bằng pháp luật. Không quản lý nhà nước bằng pháp luật sẽ dẫn đến sơ hở, cán bộ dễ sinh lạm dụng quyền lực, vi phạm quyền dân chủ của dân, dễ xuất hiện hành vi xâm phạm quyền tự do dân chủ của công dân, của cộng đồng và xã hội, dẫn đến hỗn loạn, vô chính phủ. Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm đến xây dựng hệ thống pháp luật dân chủ mà trước hết là Hiến pháp. Người cho rằng nhà nước có luật pháp sẽ thúc đẩy và xác lập quyền làm chủ của nhân dân ngày càng cao. Đồng thời, thông qua pháp luật, bằng pháp luật đã tạo ra hoạt động quản lý nhà nước đi vào nền nếp.

Khi xây dựng các đạo luật, Hồ Chí Minh đều lấy điểm xuất phát từ nguyện vọng và lợi ích của nhân dân. Người vẫn coi luật là ý chí chung của toàn dân, luật phải do nhân dân đóng góp ý kiến làm ra, mới đúng với cái nghĩa là “luật”. Trong cuốn *Bàn về kế ước xã hội*, G.Rút-xô nói rằng: “*Tất cả công lý là từ trời mà ra. Trời là nguồn gốc của công lý*”. Còn Hồ Chí Minh lại xem công lý ở nơi dân. Vì dân sẽ tạo ra công lý xã hội, “*quyền hành và lực lượng đều ở nơi dân*” [6, tr.698]. Nói nhân dân là người làm ra luật, không có nghĩa là mọi người Việt Nam đều soạn thảo ra luật. Nhưng việc soạn thảo ấy nhất thiết phải có sự đóng góp ý kiến của nhân dân. Các bộ luật chỉ có thể do nhân dân hoàn thiện thì mới tạo nên sự vững bền của luật. Sau khi đã tham khảo ý kiến của nhân dân, các bộ phận chức năng có nhiệm vụ chỉnh lý lại, trình Quốc hội thông qua, rồi công bố để thực hiện trong cả nước. Lúc ấy, luật mới thật sự có tác dụng.

Việc định ra luật pháp là rất quan trọng, song vấn đề quan trọng hơn là luật pháp ấy phải được toàn xã hội thi hành nghiêm túc, không trừ một ai. Nhà nước đề ra pháp luật, nhưng đồng thời nhà nước cũng phải hoạt động theo pháp luật, phải tuân thủ hiến pháp, không có trường hợp ngoại lệ. Việc thi hành pháp luật, cái quan trọng là phải đảm bảo tính vô tư, khách quan, công bằng, bình đẳng của mọi công dân trước pháp luật. Vì vậy, Chủ tịch Hồ Chí Minh đòi hỏi pháp luật của ta “*phải thẳng tay trừng trị kẻ bất liêm, bất kỳ kẻ ấy ở địa vị nào, làm nghề nghiệp gì*”. Tư tưởng về Nhà nước pháp quyền của Chủ tịch Hồ Chí Minh thể hiện rõ nét trong hoạt động của Chính phủ và của bản thân Người là người đứng đầu Nhà nước, đứng đầu Chính phủ. Người rất nghiêm khắc đòi hỏi bản thân mình và mọi tổ chức Đảng, chính quyền, quân đội, đoàn thể phải tuân thủ pháp luật, không một ai đứng ngoài, đứng trên pháp luật.

Điều đặc sắc trong tư tưởng trị nước của Hồ Chí Minh là Người đã kết hợp nhuần nhuyễn giữa

“pháp trị” và “đức trị”. “Luật pháp phải dựa vào đạo đức”, nhưng “luật pháp phải bảo vệ đạo đức”. Đồng thời, “đức trị” nhằm khuyên người ta những việc nên làm, “pháp trị” là bắt buộc người ta phải tránh những việc nên tránh. “Đức trị” là trị nước bằng tình, bằng thuyết phục, bằng đạo lý; “pháp trị” là trị nước bằng đạo luật. “Đức trị” và “pháp trị” trong Tư tưởng Hồ Chí Minh không hề loại trừ nhau mà thống nhất bổ sung cho nhau. Người sử dụng “đức” để cảm hóa, ngăn cản những thói hư tật xấu, hạn chế thấp nhất “cái ác” nảy sinh ở mỗi con người. Song, nếu một ai đó phạm tội thì Người nghiêm trị theo pháp luật. Người từng nói “*Không dùng xử phạt là không đúng*”, song “*chút gì cũng dùng đến xử phạt cũng không nên*”, “*thường phạt phải nghiêm minh thì nhân dân mới yên ổn,...*” [5, tr.163-164].

Xây dựng và củng cố Nhà nước pháp quyền, yêu cầu mọi người tự giác sống và làm việc tuân thủ theo pháp luật là nội dung chủ đạo của Tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước và pháp luật. Người nói “*Pháp luật của ta là pháp luật thật sự dân chủ, vì nó bảo vệ quyền tự do, dân chủ rộng rãi cho nhân dân lao động. Nhân dân ta hiện nay có tự do, tự do trong kỷ luật. Mỗi người có tự do của mình, nhưng phải tôn trọng tự do của người khác. Người nào sử dụng quyền tự do của mình quá mức mà phạm đến tự do của người khác là phạm pháp*” [3, tr.178].

2.2.4. Xây dựng Nhà nước và Pháp luật phù hợp với từng thời kỳ của cách mạng

Thâm nhuần sâu sắc phép biện chứng duy vật của Chủ nghĩa Mác, cũng như tinh thần biện chứng trong Triết học phương Đông và phương Tây, Hồ Chí Minh hiểu rõ và đã thực hiện đúng tinh thần đó trong việc xây dựng Nhà nước và Pháp luật ở Việt Nam. Người luôn luôn quan tâm đến việc xây dựng Nhà nước và hệ thống pháp luật không chỉ phù hợp với hoàn cảnh, đặc điểm lịch sử Việt Nam nói chung, mà còn phải phù hợp với từng giai đoạn cách mạng của đất nước. Hồ Chí Minh kiên định những vấn đề thuộc về

bản chất, nguyên tắc cơ bản, sứ mệnh lịch sử của Nhà nước kiểu mới. Đó là tính giai cấp công nhân, tính dân tộc, tính nhân dân, tính quốc tế của nhà nước, những nguyên tắc cơ bản xây dựng nhà nước và pháp luật, tổ chức hoạt động của nhà nước, vai trò của nó trong việc bảo vệ nền độc lập của dân tộc, xây dựng chế độ mới xã hội chủ nghĩa và cộng sản chủ nghĩa.

Người linh hoạt trong việc giải quyết những vấn đề cụ thể của Nhà nước và Pháp luật, tức là phải thay đổi cho phù hợp với thực tế tình hình, từng giai đoạn, nhất là khi chuyển giai đoạn cách mạng. Đó là đổi mới theo tinh thần “cái gì cũ mà xấu thì phải bỏ, ... cái gì mà không xấu nhưng phiền phức thì sửa đổi lại cho hợp lý, cái gì cũ mà tốt thì phải phát triển thuận lợi, cái gì mới mà hay thì phải làm”, “để tạo ra những cái mới mẻ, tốt tươi”. Cách mạng chuyển biến, đòi hỏi phải có sự chuyển biến sâu sắc về tư tưởng và nhận thức, đòi hỏi phải có những chính sách, những biện pháp về công tác tổ chức phù hợp với tình hình mới. Người nhấn mạnh: Chúng ta phạm khuyết điểm, chúng ta sẽ sửa chữa, chúng ta có can đảm sửa chữa khuyết điểm, đó là biểu hiện một Đảng, một Nhà nước lành mạnh. Những thay đổi như vậy làm cho Nhà nước và Pháp luật phù hợp với tình hình thực tế, đóng vai trò tích cực, thúc

đẩy sự phát triển kinh tế - xã hội, thực hiện tốt hơn, đầy đủ hơn quyền làm chủ của nhân dân.

3. KẾT LUẬN

Trong giai đoạn cách mạng hiện nay, việc nắm vững và phát triển những quan điểm tư tưởng cơ bản của Hồ Chí Minh về vấn đề xây dựng Nhà nước của dân, do dân, vì dân, xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật là hết sức quan trọng và cấp thiết. Việc xây dựng và hoàn thiện Nhà nước là một trong những nhiệm vụ quan trọng hàng đầu của tiến trình đổi mới đất nước, nhằm nâng cao năng lực quản lý của Nhà nước trong điều kiện mới. Để bảo đảm quyền lực Nhà nước thuộc về nhân dân thực hiện đúng Tư tưởng Hồ Chí Minh “dân là chủ” và “dân làm chủ”, chúng ta đã và đang nỗ lực phấn đấu xây dựng bộ máy Nhà nước trong sạch có hiệu lực tăng cường hiệu quả chỉ đạo, điều hành nhằm đưa đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng vào cuộc sống. Từ kinh nghiệm xây dựng và hoàn thiện Nhà nước hơn bảy mươi lăm năm qua, chúng ta có đủ cơ sở tin tưởng rằng Đảng và nhân dân ta nhất định sẽ hoàn thiện Nhà nước ta theo hướng dân chủ, thật sự là Nhà nước pháp quyền của dân, do dân, vì dân để đẩy mạnh sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, thực hiện thành công mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ và văn minh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] C. Mác và Ph. Ăngghen (1995), *Toàn tập*, tập 4, Nxb Chính trị Quốc gia.
- [2] Hồ Chí Minh (1946), *Hiến pháp đầu tiên của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa năm 1946*, Điều 1.
- [3] Hồ Chí Minh (1985), *Nhà nước và pháp luật*, Nxb Pháp luật, Hà Nội.
- [4] Hồ Chí Minh (1993), *Về đạo đức*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [5] Hồ Chí Minh (1995), *Toàn tập*, tập 4, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [6] Hồ Chí Minh (1993), *Toàn tập*, tập 5, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [7] Hồ Chí Minh (1993), *Toàn tập*, tập 7, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [8] Nguyễn Phú Trọng (2020), *Tiếp tục đi theo con đường cách mạng vẻ vang của Chủ tịch Hồ Chí Minh, toàn Đảng, toàn dân, toàn quân ta nguyện kế tục trung thành và xuất sắc sự nghiệp vĩ đại của Người*, *Tạp chí Cộng sản*, Số 943, tháng 6.
- [9] Nguyễn Xuân Tề (1999), *Tìm hiểu Tư tưởng Hồ Chí Minh về Nhà nước và Pháp luật*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

Ngày nhận bài: 28-8-2020. Ngày biên tập xong: 01-9-2020. Duyệt đăng: 24-9-2020